

"ANUL INTERNATIONAL AL MUNTELUI - 2002"

**SIMPOZIONUL NATIONAL "CIVILIZATIA MONTANA SI
DEZVOLTAREA DURABILA"**

Vatra Dornei, 3 august, 2002

**MUNTELE ROMANESC IN CONSTELATIA MONTANA EUROPEANA
DEZVOLTARE MONTANA DURABILA PRIN ORGANIZARE SPECIFICA SI BUN
MANAGEMENT.**

Prof.dr. Radu Rey

Director,

Agentia Nationala a Zonei Montane

Intre marii masivi muntosi ai Europei, ca Alpii, Balcanii s-au Pirineii, se disting si Carpatii Romaniei, care includ cea mai mare parte a lantului muntos carpatic.

Exista diferentieri de ordin geografic, Carpatii Romaniei fiind mai putin inalti decat Alpii, dar cu un climat de tip continental excesiv, cu temperaturi mai coborate si perioade mai scurte de vegetatie – aspecte ce influenteaza direct conditia economica si efectele sociale.

Toate tarile carpatice – Romania, Slovacia, Polonia, Cehia si Ucraina, au o caracteristica comuna, in faptul ca au traversat impreuna perioada unui sistem politic care timp de o jumatate de secol fie a marginalizat agricultura si economia montana fie a actionat agresiv pentru distrugerea proprietatii private.

In Cehia si Slovacia – colectivizarea a cuprins si muntele, astfel ca au disparut marea majoritate a gospodariilor taranesti si odata cu acestea si vechi si bune traditii economice si culturale.

Diferit, in Polonia colectivizarea muntelui nu s-a produs si a existat o politica pentru agricultura gospodariilor taranesti, ceea ce a permis un nivel de progres si in munti si a usurat astazi procesul de integrare in U.E.

In Romania – colectivizarea muntelui nu s-a produs decat partial si s-au mentinut proprietatea particulara, gospodariile taranesti si traditiile economice si culturale, afectate - dar nu si distruse.

Daca mica agricultura montana a fost in mod constant si deliberat marginalizata, exclusa de la modernizare si progres, cealalta mare bogatie a muntelui – padurea – a cunoscut o perioada mai fertila, de expansiune.

Populatia montana a rezistat economic, modest, gratie imbinarii a doi factori esentiali : o agricultura slab performanta, de subzistenta dar completata de

pluriactivitate, cu o plaja mare de locuri de munca in industriile miniera, forestiera, in diverse alte industrii create in cele 92 orase intramontane, in constructii si servicii.

O caracterizare generala a Carpatilor Romaniei de astazi evidentiaza urmatorul tablou :

- suprafata de cca. 74.000 km², in arc central compact;
- 32 % din teritoriul Romaniei, din care suprafetele agricole : 42 %, din care 71,5 % pasune si fanete naturale, 25,6 % arabil (si din arabilul national) si 2,7 % livezi si vii;
- suprafete forestiere : 52 %;
- cca. 950.000 bovine si 2,7 milioane ovine (1996);
- cca. un milion exploatatii taranesti, cu o medie de 3 ha agricol pe gospodarie;
- 821 localitati – cu 3960 sate (92 orase);
- Populatia : cca. 3.600.000 locuitori, din care 2.100.000 agricultori – Densitate medie cca. 47 loc/km²;
- Sistemul de crestere a animalelor : extensiv;
- Nivelul dotarii tehnice a gospodariilor taranesti: foarte scazut;
- Invatamantul : neadaptat agriculturii si economiei montane;
- Invatamantul profesional agricol : qvasi - inexistent,
- Invatamantul superior agro-montan : existent, in progres;
- Formarea continua a tinerilor agricultori : qvasi – inexistent,
- Cercetarea stiintifica montanologica : incipienta, in progres;
- Starea grajdurilor : traditionale; igiena si confort, defectuase;
- Ingrasamintele organice : calitate slaba, greseli in folosire, irosirea celor lichide;
- Calitatea fanetelor si pasunilor naturale : structura florala in diferite stadii de degradare;
- Evolutia efectivelor de animale – 1996 – 2001 :
 - minus cca. 15 % la vaci cu lapte;
 - minus cca. 40 % la ovine. Consecinte : reducerea volumului ingrasamintelor naturale si resalbaticirea florei furajere a pasunilor si fanetelor. Starea raselor de animale mediocra; Rezistenta organica buna;

- in Carpatii Romaniei ne aflam intr-un **alt stadiu al dezvoltarii** fata de tarile cu munti, dezvoltate, din Uniunea Europeana, cu numeroase ramaneri in urma, care se cer recuperate prin actiuni concertate, cu un concept clar de dezvoltare, crearea mai intai a competentelor, a cadrului juridic si organizatoric adaptat specificitatii ruralului montan romanesc si stadiului dezvoltarii, concomitent cu aplicarea unui program de protectie si dezvoltare durabila a agriculturii, economiei si mediului montan.

Atuurile principale :

- un mediu natural montan – generos inca bine impadurit si cu o bogata biodiversitate;
- o populatie rurala montana dinamica si sanatoasa cu un procent inca bun de tineret agricol, adaptat - cheia dezvoltarii. Traditii economice si culturale partial conservate;
- grad minor de chimizare in agricultura montana si produse agro-alimentare de calitate, de tip ecologic.

Obiectiv general : mentinerea populatiei agricole montane – in mediul rural montan si promovarea, in plan national si regional a unei politici de sustinere a zonelor montane si armonizarea cu principiile europene de recunoastere si sprijin compensatoriu a zonelor de munte, defavorizate natural si structural.

Obiective specifice :

1.Mentinerea patrimoniului si specificului natural

- ✓ Recunoasterea explicita a zonei montane si a specificului ei. Crearea responsabilitatii societatii pentru destinul zonei montane.
- ✓ Promovarea metodelor agricole de productie menite sa protejeze mediul si sa mentina peisajul rural.
- ✓ Conservarea terenurilor agricole, in special a pajistilor naturale, mentinerea si modernizarea activitatilor agricole, specifice de baza; protectia padurii si asigurarea echilibrului agrosilvic.
- ✓ Protectia, conservarea si refacerea patrimoniului natural al zonelor de interes stiintific si a patrimoniului cultural-istoric.

2.Punerea in valoare a potentialului zonei montane si ridicarea nivelului de competitivitate in acest areal:

- ✓ Sprijinirea investitiilor in exploatarele agricole montane in scopul imbunatatirii venitului agricol si a conditiilor de viata, de munca si de productie,

- ✓ Sprijinirea investițiilor de creștere a animalelor la nivelul fermei, în vederea îmbunătățirii construcțiilor din ferma și dotării ei cu utilaje și/sau animale cu valoare genetică.
- ✓ Conservarea resurselor montane și punerea în valoare a produsului montan agroalimentar și turistic, de calitate.

3. Înlăturarea decalajelor și evitarea depopulării zonei montane

- ✓ Asigurarea calității vieții populației rurale montane prin dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii.
- ✓ Stabilizarea populației montane și combaterea exodului tineretului.
- ✓ Creșterea gradului de informare și instruire a populației montane, pe baze științifice.

4. Crearea structurilor instituționale specifice pentru zona montană.

- ✓ Crearea cadrului instituțional, organizatoric și legislativ, guvernamental și neguvernamental, specializat pentru zona montană.

Priorități și acțiuni

I. Dezvoltarea economiei montane:

- Crearea unui sector agricol competitiv;
- Reducerea costurilor de producție;
- Accesul la piețe noi;
- Îmbunătățirea calității produselor agricole respectând standardele minime de calitate practicate în Uniunea Europeană;
- Promovarea diversificării activităților agricole;
- Creșterea numărului tinerilor fermieri stabiliți în mediul rural montan;
- Dezvoltarea serviciilor în ruralul montan;
- Dezvoltarea unei rețele agroturistice în ruralul montan;
- Valorificarea locală a produselor forestiere;
- Menținerea și dezvoltarea industriilor tradiționale și meșteșugărești;

- Punerea in valoare a diversitatii peisajului montan, a patrimoniului traditional si cultural

II. Protectia mediului si a mentinerii peisajului natural

- Asigurarea protectiei si gestiunii mediului montan, conservarea florei, faunei si habitatelor;
- Delimitarea zonelor care necesita limitarea sau interzicerea constructiilor, instalatiilor, circulatiei etc., care afecteaza mediul;
- Inventarierea zonelor periculoase si luarea de masuri de prevenire a riscurilor naturale : torenti, alunecari de teren, avalanse, incendii;
- Difuzarea sistemelor de protectie contra eroziunii hidrologice si de prevenire si lupta impotriva incendiilor forestiere;
- Dezvoltarea retelei montane de arii protejate si protectia biotopurilor amenintate;
- Stabilirea unei cooperari internationale stiintifice, tehnice si politice pentru asigurarea gestiunii si protectiei mediului montan, in Europa.

III. Educatie, instruire, cercetare si publicitate:

- Dezvoltarea invatamantului sectorial cu specific montan;
- Programe de formare pentru specialisti si de instruire pentru agricultorii tineri;
- Diversificarea cercetarii montanologice, mai ales in domeniile biotehnologiilor, economiei si sociologiei;
- Cresterea gradului de constientizare privind importanta muntilor, fragilitatea resurselor, folosirea durabila a acestora, impactul schimbarilor climatice, conservarea biodiversitatii, managementul zonelor protejate, economia montana durabila.

IV. Mentinerea bogatiei si diversitatii patrimoniului cultural montan prin:

- Inventarierea patrimoniului istoric si punerea lui in valoare;
- Protejarea traditiilor si formelor de expresie culturala a tuturor regiunilor montane;
- Consolidarea identitatii culturale a populatiei montane si stimularea vietii asociative.

V. Concepte si acte normative initiate in perioada 2001/2002 de catre MAAP

- **Un proiect de strategie a dezvoltarii durabile a zonei montane pus in circulatie.**
- **MAAP a initiat un proiect de Lege a Muntelui, care este cuprins in programul legislativ al Guvernului/2002, ce abordeaza problematica complexa specifica acestei zone si ofera o serie de solutii menite sa puna mai bine in valoare resursele muntelui si sa imbunatateasca calitatea vietii locuitorilor zonei montane.**

Obiectivul acestui proiect de lege este de a oferi un cadru cat mai complet, integrand diferite politici sectoriale . Problemele abordate inglobeaza crearea de institutii specifice, dezvoltarea activitatilor economice: zootehnice, forestiere, turismul, protectia mediului (riscuri naturale, parcuri nationale) valorificarea resurselor naturale. Ministerele avizatoare si-au transmis recent observatiile. Proiectul de Lege a Muntelui se afla in pregatire pentru avizari.

- De asemenea, necesitatea implementarii aquis-ului in domeniul dezvoltarii rurale, a impus elaborarea unui proiect de HG care sa reglementeze criteriile de delimitare a zonelor montane. (La avizari).
- MAAP a initiat in 2002 un proiect de HG privind organizarea si functionarea Agentiei Nationale a Zonei Montane . S-au inclus observatiile – si urmeaza faza de avizari.

Alte aspecte :

- Complexitatea problematicii montane necesita cooperare interministeriala si a reprezentantilor locali din cele 28 judete cu zona montana;
- Este necesara angrenarea si aportul comunitatilor locale si a partenerilor neguvernamentali;
- Principalele activitati vizeaza agricultura si padurile, astfel ca MAAP are responsabilitati majore. Dar MAAP – singur – nu va putea sa determine un proces coerent de dezvoltare durabila, care este complex si interinstitutional (Programe, proiecte – integrate).

Crearea Agentiei Nationale a Zonei Montane , cu structuri profesionale, locale, la baza piramidei si ulterior a organizatiilor profesionale ale agricultorilor, de tipul cooperativelor de servicii, vor putea reprezenta “motorul” unui proces de dezvoltare montana durabila, care se anunta a fi de termen indelungat.

Din aceste considerente, la initiativa conducerii MAAP, in luna iunie 2002, s-a initiat o hotarare a Guvernului prin care se creeaza "Comitetul interministerial pentru zona montana" iar la judete comitete ale zonei montane .

Este de consemnat si reinfiintarea Institutului de Cercetare - Dezvoltare pentru Montanologie - Cristian, Sibiu si crearea Comisiei de Montanologie in cadrul Academiei de Stiinte Agricole si Silvice.

- Din cele mai recente dezbateri de la Conventia Muntilor Europei din Scotia si de la Conferinta intercontinentala de la Adelboden – Elvetia, ca si din mesajele de la nivelul Comisiei Europene, s-au desprins cateva aspecte de mare semnificatie ce ne indeamna la reflectii, din care retinem :
 - Marea agricultura reprezinta un obstacol si un pericol pentru dezvoltarea agriculturii si rurale – din zonele montane;
 - Dupa integrarea tarilor candidate in UE – “zonele defavorizate” se transfera in Est. (Comisarul M.Barnier);
 - Tarile cu munti care nu-si vor crea structuri specifice, cu capacitate de absorbtie a fondurilor, de implementare a proiectelor de dezvoltare si de

monitorizare a cheltuirii fondurilor – nu vor putea beneficia de programe finanțate pentru regiunile de munte;

- În procesul globalizării, populațiile montane trebuie să-și găsească locul prin calitate, pluriactivitate și îndeplinirea rolului multifuncțional al agriculturii în procesul dezvoltării rurale durabile.

*Un concept de organizare pentru
specificul și stadiul dezvoltării
zonei montane din România*

Nivelele : 1. Central; 2. Județean; 3. Districtual (intercomunal, bazine, vai); 4. Comunal.

I. Linia guvernamentală

A. Ministerul Agriculturii, Alimentației și Padurilor – Agenția Națională a Zonei Montane (personalitate juridică);

B. Cooperari : Comitetul interministerial pentru zona montană :

- Ministerul Administrației Publice;
- Ministerul Educației și Cercetării;
- Ministerul Finanțelor Publice;
- Ministerul Muncii și Solidarității Sociale;
- Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței;
- Ministerul Turismului;
- Ministerul Apelor și Protecției Mediului;
- Ministerul Culturii și Cultelor;
- Ministerul Integrării Europene;
- Academii, universități, institute;
- Altele.

C. Consiliul Național al Muntelui – Comitete județene ale muntelui (Formare);

D. Formarea specialiștilor : Centrul de Formare și Inovare pentru Dezvoltare în Carpați – CEFIDEC;

Formarea tinerilor agricultori : districtele agricole montane;

E. Cercetarea științifică, extensia : Institutul de Cercetare - Dezvoltare pentru Montanologie - Cristian, Sibiu. Comisia de Montanologie - Academia de Științe Agricole și Silvicultură. Universități;

F. La nivelul județean (28) : Comisii ale zonei montane (Direcții în cadrul DGAIA, cu personalitate juridică);

G. La nivel intercomunal (bazine, vai) : districte agricole montane (~ 90) – Caracter tehnic, fără personalitate juridică;

H. La nivel comunal : centre agricole montane - Consilieri pentru dezvoltare rurală montană (820).

II. Linia neguvernamentală

a) LA BAZA :

- Federațiile Agricultorilor de Munte (~ 90)

(La nivel intercomunal, de district, pe bazine, vai – organizații profesionale pe principiul cooperativelor de servicii).

- Filialele - în comunele din raza districtuală.

- Asociațiile județene ale așezărilor muntelui (Primăriile și consiliile locale).

b) LA NIVEL CENTRAL

1. Confederatia Nationala a Agricultorilor de Munte;
2. Asociatia Nationala a Alesilor Muntelui.
- c) LA NIVELUL PARLAMENTULUI
Grupul de sprijin pentru zona montana (initiat 2002).

MIJLOACE DE ACTIUNE

- Legea Muntelui;
 - Fondul National de Sustinere a Muntelui;
 - Program de dezvoltare durabila, protectie sociala si a mediului montan. Indemnizatii Compensatorii de Handicapuri Naturale;
 - Suport regional si local;
 - Proiecte si programe de dezvoltare, locale;
 - Activitatea agricultorilor de munte, comisiilor zonei montane, districtelor agricole montane si a centrelor agricole montane;

 - Programe cu suport extern:
 - Bilaterale
 - CE: SAPARD, PHARE, s.a.
 - Alti donatori internationali

 - Adaptarea invatamantului la specificul montan
 - crearea retelei de scoli profesionale agro-montane

 - Dezvoltarea cercetarii aplicative - montanologice
 - "Extensie"

 - Informarea societatii asupra specificitatii montane, prin mediatizare. Cresterea gradului de cultura generala-montana.
- Punerea in opera a unui concept sistemic de organizare si juridic pentru dezvoltare in specificul zonelor de munte din Romania-necesita un efort concertat si sustinere intensa si permanenta de la nivel central, regional, judetean si local.

Reusita sistemului este dependenta de o atenta formare a cadrelor de specialitate, prin care sa se asigure un bun management al structurilor deja create si care se vor crea in continuare.

- Primele rezultate, la nivel experimental, de pionierat, sunt vizibile si incurajatoare .

-
- Evolutia in Europa, a atitudinii guvernelor si societatii extramontane fata de munte ca si efortul propriu ce trebuie sa-l depuna populatia ce traieste in munti, a luat noi contururi –in 2002.

Asociatia Mondiala a Populatiilor Montane si a fixat obiectivul revenirii populatiei montane pentru apararea cauzei dezvoltarii echitabile si durabile, a permanentei identitatii montane.

Populatia muntelui se confrunta cu 3 mari provocari:

- accesarea la un **statut social si politic comparabil** cu cel al altor populatii, privitor la diferentele de venituri, conditii de viata si discriminari, avand cauze in conditiile naturale si din societate si in activitatea guvernelor;
- mentinerea unui **nivel foarte inalt al mediului montan** cu asigurarea **reinoirii** acestuia;
- asigurarea permanentei identitatii muntelui, aspect legat de evolutia culturala si organizarea sociala, in legatura intima cu mediul montan.

• **Principalele orientari ce s-au conturat:**

1. Respectarea drepturilor populatiei montane la gestionarea teritoriului - resurse si spatiu;
2. Angajarea economiei montane in **activitati cu valoare adaugata mare** - care permit sa infrunte competitia economica si **sa reduca presiunea asupra mediului**;
3. Crearea unui nivel de echipamente si servicii comparabil cu zonele nemontane;
4. Acces la modernitate - **fara sacrificarea identitatii culturale si sociale**;
5. Intarirea gestiunii locale, prin practicarea solidaritatii teritoriale si nationale si asocierea stransa a comunitatilor si fortelor vii, locale.

Constientizarea nu se va demonstra prin teorie ci prin actiuni concrete, de adunare a comunitatilor montane, **in grupari**, care vor crea **legitimitate** si va permite angajarea unui **dialog la nivelul puterii**.

- **Batalia pentru munte** va fi, inevitabil, **o actiune permanenta** in climatul de concurenta generat de economia de piata si de democratie, atat pe plan intern , cat si in cadrul Uniunii Europene. Misiunea politicului este de a mentine starea de echilibru . Prin munte - Romania va putea detine o poarta deschisa spre lumea civilizata, la a carei desavarsire isi va aduce o contributie insemnata si recunoscuta.